
SLOBODAN CANIĆ

IMAGES DE LA CULTURE

Prethodni elementi istraživanja u Francuskoj
(Les Editions Ouvrières, Paris 1966, 178 str.)

Jedna ekipa francuskih istraživača dala je na uvid prethodne elemente i rezultate više ispitivanja koja su imala različit obim i karakter, ali zajedničku opštu usmerenost ka proučavanju kulturnih fenomena u pojedinim društvenim okvirima. Pošto je u uvodu objasnio ciljeve i smisao ovakve publikacije, P. H. Chombart de Lauwe u poglavlju »Sistemi kulturnih vrednosti i aspiracija«, razmatrajući neke osnovne probleme sociologije kulture, postavlja kao nužan zadatak određivanje pojma kulturnih potreba, pri čemu je neophodno kako poznavanje konkretnog ponašanja ljudi, tako i prethodna saglasnost u definisanju samih pojmova kulture i kulturnih potreba, koje inače zavise od materijalnih uslova života, koncepcije sveta i sistema vrednosti različitih grupa. Po njegovom mišljenju, kultura se može shvatiti u odnosu na svoja tri značenja. Najpre, kao »saznanje direktno upotrebljivo u životu«, ona se vezuje za razvitak ličnosti u društvu, za akciju, a često, suprotstavljena »prirodnom« razvitku, i za napredak. Zatim, u okviru pojedinih društava i sredina, određuju je modeli i predstave kojima se rukovode pripadnici nekog društva u svom ponašanju, radu, društvenoj ulozi i odnosima. Ovi modeli su uslovljeni težnjama i sistemima vrednosti, ali prilikom promena jednako su odlučujući i tehnika, organizacija prostora, rad, proizvodnja i potrošnja u njihovom dijalektičkom odnosu. I, najzad, čitav kompleks pitanja može se sagledati sa stanovišta problema nastanka i razvoja jedne univerzalne kulture, a ona se može izgraditi samo ako se vodi računa o slobodnom izražavanju kultura svih slojeva u svim zemljama.

U hijerarhiji potreba autor utvrđuje one koje su obavezne i neophodne za život i one koje su više težnja i koje omogućavaju usavršavanje čoveka. Stepem njihove aktuelne važnosti možemo korigovati primenom pojmova prioriteta i primarnosti, jer ponekad potrebe koje imaju prioritet nisu primarne i na skali vrednosti.

Na kraju je kao osnovno pitanje istaknuta nužnost da se definiše sistem vrednosti od koga za-

vise potrebe. To se može uspešno učiniti proučavanjem dinamike stalnog razvoja i promena potreba, pošto se na jednoj strani utvrdi veza između tehničkog razvoja i promena sistema vrednosti a na drugoj uoči način nastajanja novih potreba.

Marie-José Chombart de Lauwe razmatra probleme deteta i njegovih kulturnih potreba u savremenom gradu. Izmenjena struktura, slikovitiji i dinamičniji život gradske sredine, novi uslovi porodičnog života — sve to različito utiče na socijalizaciju deteta. Njegove potrebe društvo ocenjuje sa stanovišta svoje budućnosti, a odrasli u odnosu na sopstvene potrebe. Model deteta, ističe se dalje, stvara se na osnovu izvesne pedagoške zamisli, ali i na osnovu stremljenja samog društva i kreće se između dve krajnosti: deteta-sanjara iz izgubljenog raja detinjstva, poezije i fantazije i deteta-realiste, koje se priprema za uspešno obavljanje buduće uloge. Analiza više stotina likova dečaka i devojčica u romanima i štampi za decu, na televiziji i filmu, u toku 1961-62. godine, otkriva te junake kao nezavisne, samoinicijativne i snalažljive, koji i u svetu odraslih uvek trijumfuju. Poređenje sa realnim životnim uslovima i mogućnostima pokazuje velike suprotnosti između ovakvih kulturnih modela i postojećih društvenih struktura u kojima se oni ne mogu ostvariti. Otuda autor zaključuje da zainteresovan stav deteta prema kulturi i njegova pasivnost potiču iz činjenice što ono svoje potrebe kompenzira filmom i snom.

Suzanne Mollo izveštava o rezultatima analize knjiga namenjenih školskoj lektiri. Iako su pedagoške, socijalne, moralne i psihološke intencije predgovora prihvatljivo obrazložene, sadržine koje se nude, smatra ona, ni izdaleka ne ispunjavaju takve zahteve. Izabrani odlomci prikazuju anahrono društvo idealizovane ruralne sredine, sa svojom tipičnom podelom i vrednovanjem rada, gde se ne poznaju pojmovi konkurencije, rentabilnosti i gde se sve radi za neko uzvišeno dobro ljudi, dok je industrija izvor moralne i materijalne bede. Porodični život deteta odvija se u uslovima kakvi se nigde u stvarnosti ne susreću. Analiza brojnih kategorija otkriva veliki raskorak između onoga što savremenom detetu pruža škola i onoga za čime se ono u svakodnevnom životu suočava.

Kulturni život žena u novim urbanim celinama Michele Huguet posmatra u okviru opšteg problema zadovoljavanja kulturnih potreba kod žena i u odnosu na potkulture žena iz različitih društvenih sredina. Preseljavanje u nove stambene ansamble samo po sebi čini izmenu mogućnosti za organizaciju kulturnog života žena, ali je ovaj ipak u krajnjem slučaju određen potkulturom u kojoj se one nalaze i skupom društvenih odnosa i uloga koje vrše ili se očekuje da vrše. Anketa čije rezultate iznosi i komentariše René Kaës pokazuje siromaštvo kulture radnika, za

šta se razlozi nalaze u samim uslovima života — zauzetost poslom, naporan rad i male mogućnosti obrazovanja. Uticaj masovne kulture ogleda se direktno kao bežanje od realnosti, a indirektno kao vrednovanje enciklopedizma i eruditizma. Kultura radnika, zaključuje autor, balansira između nastojanja da se uključi u vrednosti čitavog društva, što sugeriše mass media, i napora sindikalista da radnike okrenu vrednostima negiranja.

Posebno poglavlje bavi se istraživanjem dokolice radnika sprovedenom u Tuluzi 1956-57. godine. Opšti zaključak do koga dolazi autor, Janine Larrue, jeste da su i u svetu razonode radnici po strani i izolovani. Smanjivanje radnog vremena se u stvari manifestovalo u povećanju vremena za ostvarivanje dopunskih prihoda, jer su u nabavci tehničkih proizvoda radnici neprestano u zakašnjenju. Zanimljivo je videti da se oni čak ni sredstvima masovne komunikacije ne koriste dovoljno. Iako se, u odlučujućoj zavisnosti od ekonomskog položaja, u okviru same radničke klase javljaju izvesne razlike, karakter, oblik, model, i način kulturnog života svih radnika ostaju u suštini isti i imaju zajedničke opšte osobine i usmerenost. Osnovne prepreke u ostvarivanju punijeg kulturnog života jesu nedostatak novca i obrazovanja. Otuda se materijalne udobnosti života pojavljuju kao najznačajniji elementi modela izraženih želja za budućnost, ali sami radnici ne veruju u njihovu ostvarljivost. Konačno, zabava za radnike predstavlja jedan način bekstva iz svakodnevnog života, pa se zato bira mehanički, po formalnim merilima.

Razgovori sa radničkim i seoskim aktivistima, službenicima i srednjim kadrovima poreklom iz radničkih ili ruralnih sredina, prikazani su u poslednjem poglavlju. Osnovni cilj jedne takve ankete bio je da se uoče polazni stavovi i omogućiti postavljanje određenih hipoteza. Pitanja, koja nisu bila strukturisana posebnim upitnikom, kretala su se od opštih i teorijskih odredaba fenomena kulture, do praktičnih problema o načinima kako se kultura može razvijati.

U dodatku kojim se knjiga završava prikazani su odgovori na predankete u gradskoj i seoskoj sredini.

Svakako da su sva ova istraživanja ograničena sredinom u kojoj su izvršena i naučnom tradicijom na kojoj su zasnovana. Međutim, činjenica što se mnogi rezultati gotovo podudaraju sa prethodnim rezultatima nekih naših istraživanja čini ovu knjigu izvorom plodnih ideja i za naša proučavanja kulturnih pojava.